

שני חברים (4)*

ולדימיר ווינוביץ'
מרוסית: יהודה גור-אריה

חזרתי הביתה בסביבות השעה אחת בצהריים. הודות למאמציו של טוליק, עבר שובי הביתה בלי שעוריה.

בדירה עמד ריח של כביסה מורתחת וסבון. מכונת הכביסה רעשה במטבח, כמו מטוס. אמא יצאה מן המטבח, כשהיא מנגבת את ידיה הרטובות בשולי החלוק. "שלום" אמרתי לה בטון של גאווה מופרזת. "איך אתם חיים כאן בלעדי?" "ואלרה" אמרה אמא בשקט, "כפעם הבאה, כאשר תרצה ללון אצל חבר, הייתי רוצה לדעת על כך קודם."

"בסדר, בסדר" אמרתי ונכנסתי לחדרי. סבתא ישבה ליד החלון וקראה בתנ"ך. התנ"ך היה אצלה הספר המועדף. כשהייתי עוד קטן מאוד, היא קראה לי את הברית החדשה, בריבב עם "הסוסון בעל הרבשת" ו"השיר על הסוחר קלאשניקוב". אני זוכר שריחמתי, לא כל-כך על ישו, כמו על תלמידו פטרוס, שישו ניבא לו גליל המולד, שלפני שיקרא החרנגול, יתחשש לו שלוש פעמים. וכך באמת קרה: שלוש פעמים התחשש פטרוס לישו, אחרי-כך נזכר בדבריו ובכה מרות.

אחרי-כך, כאשר למדתי לקרוא, מצא חן בעיני איך כתובות המלים בספר זה. "הברית הישנה והחדשה". ועוד מצא חן בעיני, שכל המתייחס לישו, נכתב באות גדולה: "אומר אני לך באמת, כי אדם זה הוא בנו של אלוהים".

אני לא יכול לומר שסבתא שלי היתה דתית מאוד, למרות שקראה באופן קבוע בתנ"ך ולפעמים הלכה לכנסייה, לא להתפלל, אלא לשמוע איך שרים שם ולהצטרף לשירה בקולה הדקיק.

בדרך-כלל היה לה קול רגיל, אך לשיר, היתה שרה תמיד בקול דק (וברמעות). בשומעי אותה שרה, נזכרתי במעשיה על הזאב שפירזלו לו את הלשון.

אל נטיותיה הדתיות של סבתא התייחסתי בסלחנות, במיוחד אחרי שבכיתה ז', הוכיחה המורה שלנו לכימיה, ליאנילה מקסימובנה (היא עבדה בנוסף, כמרצה שלא-ימ-המנין בחוג "מדע"), באמצעות כמה נסיונות כימיים ובצורה חותכת, שאין אלוהים. גם בתנ"ך כבר לא האמנתי מזמן, אך זה שכל מה שהתייחס לאלוהים נכתב שם באות גדולה, זה מצא חן בעיני כמו קודם. התחשק לי לכתוב גם על עצמי, בהזדמנות, בסגנון דומה. למשל, איך הושיבו אותי במטוס: "ויקחו אותו בידיו, וישיבו אותו בתא. וכתפיו ובטנו וכל גופו קשרו בחגורות".

ברכתי את סבתא (נענעתי לה ביד ואמרתי "שלומות") באתי לחדר שלי, פשטתי את המעיל ותליתי אותו על מסעד הכיסא. אמא נכנסה בעקבותי ונעמדה בדלת. "אתה רוצה לאכול?"

"בבקשה, אפשר לטעום משהו קל", הסכמתי ברוחב-לב. "לך לרחוץ את הידיים."

נכנסתי לחדר האמבטיה ורחצתי את ידי. חזרתי למטבח. אכלתי שתי צלחות מרק שעועית, שתי קציצות עם תפוחי-אדמה, ועם תחושה קלה של רעב, חזרתי אל חדרי. "מה אתה מתכוון לעשות עכשיו?" שאלה אמא

"אני רוצה לנמנם קצת."

"האם לא ישנת בלילה?" אמא הסתכלה בי בחשדנות.

"כללית, ישנתי, אך לא זיזק לנמנם עוד מעט."

פשטתי את החולצה והמכנסיים, תליתי אותם על מסעד הכיסא, נכנסתי תחת השמיכה ונרדמתי כמו מת.

התעוררתי בהרגשה שישנתי הרבה מאוד. פתחתי עין אחת והסתכלתי על השעון, הוא הראה שבע וחצי. בשמונה, הבטחתי לטאניה להיות ליד חנות הכולבו.

עד תנות הכולבו יש שלוש תחנות ואילו ברגל — זה בערך עשר דקות. עשר דקות להסתדר, חמש דקות — לחטוף משהו לפה. חמש דקות אפשר עוד לנמנם. עצמתי את העיניים.

כעבור חמש דקות החלטתי שעשר דקות לסידורים, זה קצת יותר מדי, חמש דקות זה די והותר, בחמש דקות אלה חישובתי, שגם לדרך הקצבתי יותר מדי זמן, שאפילו אם לא יהיה אוטובוס, אפשר להגיע בצעידה מהירה, תוך שש דקות. הכי הרבה — בשבע. בקיצור, בעשרה לשמונה קמתי בכל-זאת ורצתי, בתחתונים, לחדר האמבטיה, להתרחץ.

סבתא ישבה ליד מכונת התפירה. אמא לא היתה.

"ברכת ספורטאים" אמרתי לסבתא, בעוברי לידה, בריצה

כאשר חזרתי, רציתי להתלבש מהר, אך המכנסיים נעלמו. כאשר שכבתי לישון, תליתי אותם על מסעד הכיסא. עכשיו הם לא היו על הכיסא. גם לא מתחת לכיסא. הפכתי את המיטה, הסתכלתי מתחת למיטה ויצאתי לחדר הגדול.

"סבתא, איפה אמא?" שאלתי.

"אמא איננה" ענתה סבתא, כשהיא ממשיכה להרעיש במכונת התפירה. "הלכה לקולנוע."

"לקולנוע — זה טוב" אמרתי, "ואיפה המכנסיים שלי?"

"ואיפה ישנת הלילה?" שאלה סבתא.

"שאלה מזוהה" התפלאתי. "הרי אמרתי: אצל חבר."

"אם ישנת אצלו, מדוע אתה ישן אחרי זה כל היום?"

"יש לי מחלת השינה" אמרתי בחוסר סבלנות. "איפה המכנסיים שלי?"

סבתא עצרה את המכונה והסתכלה עלי מתחת למשקפיה.

פרקים קודמים בגליונות: 54-55; 56; 57; 58-59.

"אמא החביאה את המכנסיים שלך, כדי שלא תלך היום לשום מקום, אלא תכונן למכללה."

"אה, למכללה..." אמרתי. "אתן רוצות שאני אהיה אדם משכיל ואינטליגנטי, ואילו אתן גונבות את מכנסי. אצטרך ללכת ברחוב בתחתונים."

"איך שאתה רוצה" ענתה סבתא, וחזרה אל עיסוקה החביב.

איום זה לא פעל עליה. חזרתי אל החדר הקטן והתחלתי לנבור בארון, בחיפוש אחר מכנסיים. מכנסיים לא מצאתי, אך מצאתי חצאית ישנה של אמא, מבד ירוק, גס. לקחתי אותה ומדדתי עלי. הסתכלתי בראי. מה יש? נראיתי בה לא רע.

שוב יצאתי לחדר הגדול ואמרתי לסבתא:

"נו, הלכתי" — ופניתי אל הדלת.

"ואלרה" עצרה אותי סבתא, "אתה באמת מתכוון לצאת לרחוב בצורה כזאת?" היא בכל-זאת נבהלה.

"מה יש? זה רע ככה?" שאלתי בתמימות.

"לא, אם אתה בעצמך לא מתבייש, אתה יכול לנהוג כפי שעולה על דעתך. אבל בהתנהגותך זאת, תעמיד במצב לא נעים לא רק את עצמך, אלא גם אותי ואת אמא. איפה ראית, שגבר מבוגר ילך ברחוב בחצאית?"

"גבר מבוגר", חזרתי על דבריה. "ראשית, לגבר מבוגר לא לוקחים את המכנסיים, ושנית, אין בזה שום דבר מיוחד. הסקוטים, למשל, מבוגרים ולא-מבוגרים, ללא יוצא מהכלל, הולכים ברחוב בחצאיות."

"אבל אתה הרי לא סקוטי."

"מי יודע. הרי לא אראה לכל אחד את תעודת הזהות שלי."

במלים אלה פניתי ליציאה.

"ואלרי!" אמרה סבתא בטון חמור.

נעצרתי.

"אני לא יכולה להרשות לך לצאת בצורה כזאת לרחוב."

"אז תני את המכנסיים."

"טוב, אני אחזיר לך את המכנסיים, אבל תגיד לאמא שהכרחת אותי."

"מסכים" אמרתי.

סבתא פתחה את ארגז השולחן, שעליו עמדה מכונת התפירה, והוציאה את המכנסיים. היו עליהם כתמים של אבק.

"לפני שתחביאי את המכנסיים, יש לנגב את הארגז כמו שצריך" אמרתי. "אין לי מכנסיים טובים מיותרים."

הלכתי אל חדרי, ובלי לחלוץ את הנעליים, החלפתי במהירות את הבגדים. השעה היתה חמישה לשמונה.

"ואלרה" ניסתה סבתא עוד פעם ללמד אותי בינה. "מדוע אתה הולך, כשאמא לא הרשתה?"

"יש לי עניינים."

"איוה עניינים יכולים להיות לך ברחוב?"

"שונים."

ויצאתי.

כאשר הגעתי לכולבו, היתה השעה שמונה וארבע דקות. הסתכלתי סביב. טאניה לא היתה. טוב שאני הקדמתי, ולא היא.

את הספסל שמתחת לשעון תפסה קבוצה של חברים. הם היו רבים והספסל לא הספיק לכולם. באמצע הספסל ישב בחור לבקן, עם גיטארה חלחלה על חבל והוא פרט על המיתרים באכזריות. האחרים, שישבו מימינו ומשמאלו, או שעמדו ממול, התנועעו בקצב המוסיקה, עשו העוויות חיות ושרו משהו. השירים היו שונים, אך הפזמון לכל השירים היה אותו פזמון:

פֶּעַם, פֶּעַם נְעוּד פֶּעַם

פֶּעַם הֶרְבֶּה, הֶרְבֶּה.

מוֹטֵב אֶרְבָּעִים פֶּעַם קֵל פֶּעַם

מֶאֱשֶׁר אֶף פֶּעַם אֶרְבָּעִים!

אחד מן הבחורים העומדים טפח על שוקיו ושרק בשקט: אוֹיָהּ!

היתה כבר הדקה העשרים אחרי שמונה, וטאניה לא באה.

מתחת לשעון נעמדה איוו נערה. ניגשתי קרוב יותר והסתכלתי עליה מן הצד. הנערה החזיקה בידה תיק מהודר, שעליו היה מצויר הקוסמונאוט ליאנוב, המרחף חופשי בחלל הקוסמי. כתובת מתחת לציור אמרה: "בטיסה מעל קרים". התכוונתי בנערה הזאת והבנתי שבעצם לא זכרתי כראוי את פניה של טאניה. האם זאת היא, או לא? עכשיו, כולן דומות. הן עושות לעצמן עניינים גדולות ותסרוקות בצורת טורבן. עשיתי סיבוב שלם סביב הנערה, הסתכלתי לה בפנים — ולא הבנתי כלום. עשיתי עוד סיבוב אחד, מתוך תקווה, שאם זו טאניה, היא תכיר אותי. הנערה הסתכלה עלי באדישות והסתובבה הצידה. כלומר, זו לא טאניה. ניגשתי אל דלפק העתונים וקראתי את הכותרות: "לא להקטין את קצב הכנת המספוא", "מעשי פשע חדשים של הגזענים", "מוסקבה מברכת את האורח הרס", "דמוקרטיה נוסח סייגון", "הישג מזהיר של המדענים הסובייטיים", "מהומה בבית הלבן".

חזרתי אל השעון.

החברה עם הגיטארה כבר לא היו שם. במקומם, ישב על הספסל זקן וקרא עתון, חקנה עם סריגה. השעה היתה חמישה לתשע. אז מה, לא באה — לא צריך. התחלתי ללכת לאורך הרחוב, בתקווה לפגוש את טוליק, אך מיד חזרתי. אולי היא בילבלה פתאום משהו והחליטה שאנו נפגשים לא בשמונה, אלא בתשע.

חיכיתי שם עוד כעשרים דקות, ורק אחרי-כך הלכתי.

את טוליק לא פגשתי. בוודאי כבר היה בפארק. לבד לא התחשק לי ללכת לפארק, וחזרתי הביתה.

אחרי הטיסה עם סלאבקה, משהו כאילו התהפך בקרבי. בכל מקום שהייתי, בעבודה, בבית או ברחוב, נדמה היה לי, שאני טס כל הזמן.

אמא וסבתא הרגישו שמהו קרה לי, אך בשום אופן לא יכלו להבין, מה בדיוק, ואילו אני לא סיפרתי להן כלום. הבנתי כי אין בזה טעם. הן ממילא לא יבינו.

"אמא לא יכלה להתאפק עוד, ופעם אחת שאלה: "מה אתה מתהלך כל הזמן כמו מטושטש? אולי יש לך איזו איינעמיות? האם אין לך רצון להתחלק בכך, עם אמך-הורתך?"

"לא, אמא, אין לי כל איינעמיות. הכל אצלי בסדר."

אולם, כעבור זמן קצר, חשפו את צפונותי. יום אחד חזרתי מוקדם יותר מן הרגיל. אמא וסבתא עמדו ליד תיבת הדיקט שבה החזקנו את המסמכים. תוכן התיבה היה זרוק על השולחן בערימה מעורבבת.

"מה אתן מחטטות פה?" שאלתי בפרצוף אדיש לגמרי.

אמא התיישרה ושאלה בחומרה: "איפה תעודת הבגרות שלך?"

רציתי להגיד את האמת מיד, אבל לא יכולתי להחליט ונמענתי מתשובה ישירה. "איזו תעודת-בגרות?"

"מה, יש לך תעודות-בגרות רבות?" הרימה אמא את קולה.

"אה" אמרתי, "היא איננה כאן?"

"ואלרה, איפה שמת את התעודה?"

"לא לקחתי אותה" אמרתי.

אמא ניגשה אלי.

"בוא הנה, הסתכל בעיני."

"מה יש להסתכל?" התעסקתי ונכנסתי לחדרי.

אמא הלכה אחרי ונעמדה בדלת.

"לאן מסרת אותה?" שאלה בשקט.

"מסרתי אותה לאן שצריך" אמרתי, "בסופו של דבר, אני כבר אדם די מבוגר ואני יכול לקבוע בעצמי את גורלי."

אמא לא ויתרה.

"אני שואלת אותך: לאן מסרת את תעודת הבגרות?"

"לאן, לאן, ללשכת הגיוס."

היא חזרה כעבור שעה בערך, נרגשת ומרועה. תחילה, לא רצה המנהל לשמוע אותה, אבל אחר-כך נכנע והבטיח לדרוש את המסמכים חזרה.

לא אמרתי לה כלום. נכנסתי לחדרי ושכבתי על המיטה. אמא נכנסה והתיישרה ליד. "ילדי" אמרה בשקט, וכמו בילדותי, ליטפה את ראשי. "ילד שלי, סלח לי, בבקשה, אך לא יכולתי לנהוג אחרת. אם היית נעשה טייס, לא הייתי עומדת בזה."

הרגשתי עצמי כאדם האומלל ביותר בעולם. עד מתי עוד ינהלו אחרים את חיי? מתי כבר יתנו לי להיות אחראי על מעשי?

גם אצל טוליק לא היו החיים מתוקים כסוכר. פעם, בעת קבלת המשכורת, הוא סָפַר את הכסף ואמר: "בסדר. היום אני הולך לקנות קטנוע. אתה רוצה ללכת איתי?"

המסמכים לקניה בתשלומים כבר היו מוכנים אצלו מזמן. בלי להיכנס הביתה, הלכנו קודם למחלקת החיסכון. שם היו מונחים על חשבוננו של טוליק שישים וכמה רובלים, ונוספו עוד ארבע קופייקות, ריבית.

את הקטנוע גלגלנו לפי התור. קודם ישב טוליק ואחז בכידון, ואני דחפתי, אחר-כך דחף טוליק, ואני ישבתי.

הקטנוע היה חדש-חדש, מרוח כולו בגרז, בקפיצים הקדמיים עוד היו עטופים בנייר משומן. כדי למנוע אבק.

רק בסימטה, לא הרחק מן הבית שלנו, עצרנו לנוח. את הקטנוע העמדנו בדרך, ואנחנו התיישבנו על המדרכה והדלקנו סיגריות.

"זאת אומרת שתלך למכללה?" שאל טוליק.

"כה זה יוצא" אמרתי, לא בעליזות יתרה. "כבר נרשמתי לסמינר הפדגוגי שבעירנו."

"הרי רצית ללמוד במוסקבה" התפלל טוליק.

"מה יש לי להפש שם?" אמרתי. "בינתיים לא יצא לי להרשם שם, אז בינתיים אני ארשם כאן, ורשם — נראה."

"שמע" אמר טוליק, "אולי תלך לצבא? משם, קל יותר להתקבל לבית-ספר לטיס, מאשר מאזרחית. שם מציעים את זה לכל בוגרי התיכון."

"מה, כן?"

"בדיוק כך. שמע מה שאני אומר לך. בן-דוד שלי עשה ככה."

זה עורר את התעניינותי. זאת אומרת, שאם אכשל בבחינות, יקחו אותי לצבא. ומן הצבא — ישר לבית-ספר לטיס. זה ממש נהדר. יציאה מבריקה מן המצב.

"בסדר", אמרתי, "בוא ניסע הלאה."

טוליק טיפס ועלה על הקטנוע ונסענו. כלומר, הוא נסע, ואני דחפתי. כך נכנס טוליק באופן חגיגי לחצר שלנו, כשאני דוחף אותו מאחור.

בחצר היה רעש. הגברים עמדו ופטפטו. הנשים הוציאו את הילדים ועמדו בקבוצה, משוחחות על עניינים.

קבוצת נערים שיחקה כדורגל בקצה הסימטה. כאשר נכנסנו, אני וטוליק, הפסיקו את המשחק והתאספו סביב הקטנוע של טוליק והתחילו לרדף על יתרונותיו וחסרונותיו. ניגשה גם אמו של טוליק, הדודה אוליה, שתלתה בכיסה בחצר. היא באה כשכבסים רטובים תלויים לה על הזרוע.

"מה זה, הדבר הזה? שאלה את טוליק, בהצביעה במבטה על הקטנוע.

"את לא רואה? קטנוע" אמר טוליק בגאווה מסוימת.

"איפה לקחת אותו?"

"זכיתי בפיס."

"אוי, איזה אידיוט אומלל אתה" אמרה האם. "מה אתה משקר ללא כושה? היא ניגשה אל החלון שלהם (הם גרו בקומת הקרקע) ודפקה בידה הפנויה: "פֶּדּוּר!".

שעה ארוכה לא ענה שם אף אחד.

"פֶּדּוּר" חזרה וקראה, "צא החוצה לרגע."

החלון נפתח והופיע איש לא-מגולח, בחולצת-גופיה.

אמא לא יכלה להתאפק עוד, ופעם אחת שאלה: "מה אתה מתהלך כל הזמן כמו מטושטש? אולי יש לך איזו איינעמיות? האם אין לך רצון להתחלק בכך, עם אמך-הורתך?"

"לא, אמא, אין לי כל איינעמיות. הכל אצלי בסדר."

אולם, כעבור זמן קצר, חשפו את צפונותי. יום אחד חזרתי מוקדם יותר מן הרגיל. אמא וסבתא עמדו ליד תיבת הדיקט שבה החזקנו את המסמכים. תוכן התיבה היה זרוק על השולחן בערימה מעורבבת.

"מה אתן מחטטות פה?" שאלתי בפרצוף אדיש לגמרי.

אמא התיישרה ושאלה בחומרה: "איפה תעודת הבגרות שלך?"

רציתי להגיד את האמת מיד, אבל לא יכולתי להחליט ונמענתי מתשובה ישירה. "איזו תעודת-בגרות?"

"מה, יש לך תעודות-בגרות רבות?" הרימה אמא את קולה.

"אה" אמרתי, "היא איננה כאן?"

"ואלרה, איפה שמת את התעודה?"

"לא לקחתי אותה" אמרתי.

אמא ניגשה אלי.

"בוא הנה, הסתכל בעיני."

"מה יש להסתכל?" התעסקתי ונכנסתי לחדרי.

אמא הלכה אחרי ונעמדה בדלת.

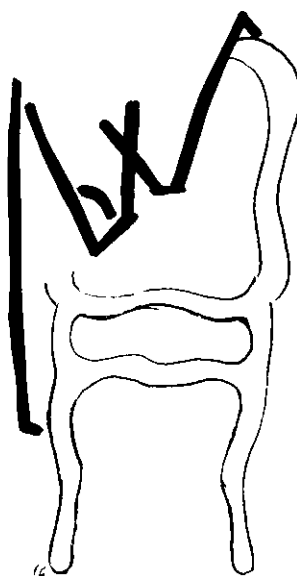
"לאן מסרת אותה?" שאלה בשקט.

"מסרתי אותה לאן שצריך" אמרתי, "בסופו של דבר, אני כבר אדם די מבוגר ואני יכול לקבוע בעצמי את גורלי."

אמא לא ויתרה.

"אני שואלת אותך: לאן מסרת את תעודת הבגרות?"

"לאן, לאן, ללשכת הגיוס."

איור: טל רובינשטיין

"מדוע?" למרות כל החומרה שבקולה של אמא, היו עיניה מבוהלות. ריחמתי עליה והנמתי את הטון.

"אמא, אל תכעסי, נרשמתי לבית-ספר לטיס."

"ידעתי" אמרה אמא וספקה כפיים.

אמא נכנסה לחדר וישבה על המיטה.

"זה נכון?"

"נכון" אמרתי, כשאני משתדל שלא לפגוש את מבטה.

"חשבת היטב על כל זה?" שאלה, לאחר רגע של שתיקה.

"כן, אמא" אמרתי. "חשבתי היטב. לא מזמן טסתי במטוס. סלאבקה פֶּרְקוב לקח אותי. הבנתי שאני רוצה להיות טייס. אני לא רוצה להיות חשמלאי."

"אבל למה דווקא, טייס?" צעקה אמא, "יש הרי כל מיני מקצועות, רבים ושונים. אתה יכול להיות פיזיקאי, עובד מתכת, נהג קטר. אתה לא יכול לבחור לך מבין כל אלה איזה מקצוע מתאים?"

"כבר בחרתי" אמרתי בטון החלטי, "אני אהיה טייס."

אמא ניסתה להשפיע על רגשותי-הבן שלי.

"ואלרה, אני מבקשת ממך, תבין אותי. כשחטטוס, לעולם לא אהיה רגועה. אתה לא יכול להבין שאתה בני היחיד? ומה, אם חס וחלילה יקרה לך משהו, אני לא אוכל לעמוד בזה."

שתקתי.

"בקיצור" אמרה אמא, כשהיא נרגעת במקצת, "אתה הולך מיד ללשכת הגיוס ומוציא את התעודות."

"מה אתך? מי יתן לי אותן?"

"אם תבקש כמו שצריך, יתנו לך. במקרה הגרוע ביותר, אתה יכול להגיד שאמא שלך לא מרשה לך ללכת לבית-ספר זה."

הדבר נשמע לי אפילו מצחיק.

"מה את צועקת? אמר בטון בלתי־מרוצה. "את הרי יודעת: הבן־אדם חזר מהעבודה, וצריך לנוח." אבל פתאום הבחין בקטנוע ובטוליק והשתתק, ורגע ארוך התבונן בסקרנות על הקטנוע ועל טוליק.

"מה זה?" שאל לבסוף.

"אתה לא רואה? קטנוע? הסביר טוליק בהכנעה, כשהוא מסתכל על אבא שלו בעיניים עצובות ונכנעות.

"קטנוע?" התעניין האב, "צריך להסתכל."

הוא הזיז את העצצים שעמדו על אדן החלון ויצא ישר דרכו. נוסף לחולצת־הגופיה לבש גם מכנסי־רכיבה אפורים וגרבי משי עם חורים בכהונות. הוא בחן את הקטנוע מכל הצדדים, הסתכל מתחת לגלגל הקדמי והחליק בידו על המושב.

"זו מכונה!" אמר בהתפעלות ניכרת ונפנה אל טוליק. "זה עולה ביוקר?"

"הוא זכה בו בפיס" אמרה האם בטון מגחך.

"לא בפיס. סתם התלוצצתי. קניתי בתשלומים. בסך־הכל שילמתי שמונים רובל, ואת היתר יזרדו לי בהדרגה מן המשכורת."

"בהדרגה, זה טוב" אמר האב בהסכמה. "בהדרגה, זה לא כבתי־אחת. וכשביל מה אתה צריך אותו?"

"אני אסע בו עם ואלריק, לעבודה."

"לעבודה" הניע האב את ראשו להסכמה. "עם ואלריק? זה טוב. והכי חשוב — זה נוח. אין צורך להידחף באוטובוס."

"אני אסיע אותך גם־כן" קיבל טוליק אומץ ונעשה טוב־לב.

"אותי, גם־כן" חזר האב על הדברים, כמו הו, ומתוך תנופה פתאומית החטיף לטוליק סטירה כזאת, שהוא נפל יחד עם הקטנוע שלו על הארץ, וכמעט שבר את רגליה של האם, שהספיקה לקפרץ הצידה בזמן. "יותר אני לא רוצה לראות את הקטנוע הזה!" אמר האב בשקט וחזר את החלון.

"טיפש זקן" קרא טוליק אחריו, כשהוא קם ומשפשף את לחיו שהאדימה בבת־אחת. "מה אמרת?" שאל האב, ונפנה לאחור.

"טפיל צולע" אמר טוליק, כשהוא יורק דם, למרות שאכיו בכלל לא היה צולע וגם לא טפיל.

"בוא הנה!" אמר האב באיום וצעד צעד אחד לעבר טוליק.

"מיד אבוא" אמר טוליק וצעד צעד אחד אחורה.

"נו, בסדר" אמר האב, "תבוא הביתה, נדבר". וחל שוב דרך החלון. על כל אחד מישבניו היה טלאי ורוד גדול.

"מטוב שלא תריב עם אבא" אמרה אמא של טוליק בקול מפיס והלכה לתלות את יתר הכבסים.

טוליק הרים את הקטנוע וכדק אם הכידון לא נפגע.

בערב, כאשר היינו צריכים, כמו תמיד, ללכת לפארק, הלכתי לקרוא לטוליק, אך עוד לפני שהתקרבותי לדלת שלו, נעצתי במסדרון. מאחורי הדלת נשמעו צעקות אל־אנושיות וחבטות מצלצלות של חגורה כמשהו חי וחם. ריחמתי על טוליק.

הבחינה בחיבור התקיימה באותו אולם, שבו נבדקתי לפני זמן־מה בידי וועדה רפואית. באתי לכאן עם רצון עז לקבל ציון '2' (כלומר: "נכשל").*

החלטות היו פתוחים לרווחה, הרוח טיילה באולם והניעה קלות את דפי הנייר, המונחים בצורה מסודרת על גבי השולחנות השחורים, הארוכים, שלוש חבילות על כל אחד.

פרצנו פנימה, המון רב, אולי מאה וחמישים או יותר, אולי אפילו מאתיים. כולם רצו לתפוס מקום נוח ככל האפשר ועד שגמרתי להתלבט נשארו רק ארבעה שולחנות קרמיים, אשר ליד אחד מהם, זה הקרוב לחלון, התיישבה נערה בחולצה לבנה. עם אות של קומסומול, כנראה תלמידה מצטיינת. כולם כבר התיישבו ורק אני עומדתי כמעבר בין השולחנות והסתכלתי סביב במבוכה, בתקווה למצוא איזה מקום מאחור, אבל שם, כבר היה הכל תפוס.

שתי מורות שוחחו ביניהן בשקט, מחכות שהכל יירגע. אחת מהן, גבוהה, רזה, עם שערות צבועות וסנטר כולט, הרימה את ראשה והסתכלה עלי.

"איש צעיר, אינך יכול למצוא לך מקום? שב כאן" היא הצביעה במנודר־ראש על השולחן שלפניה.

"איין דבר, אני אשב כאן" אמרתי, והתישבותי ליד הנערה בחולצה הלבנה, למרות שהיא (אני מתכוון לנערה) בכלל לא מצאה חן בעיני.

המקום לא היה מן הטובים ביותר, אבל זה היה ליד החלון שפנה אל חצר המכללה, שבה צמחו עצי צפצפה.

מאחורי גבי נשמע רעש שקט. כולם התלחשו, חרקו בכסאות, רישרו בניירות. המורות לא מיהרו להתחיל והמשיכו בחצי־קול את שיחתן, שלא יכולתי לשמוע. אחר כך הביטה המורה הגבוהה בשעון־היד הגברי הגדול שעל ידה, וקמה. היא העבירה בשתיקה את מבטה בתנועה איטית על פני כל האולם. כולם הפסיקו לרשרש בניירות והשתתקו.

"חברים" אמרה בקול שקט ונעים, "אני אכתוב עכשיו על הלוח את הנושאים של החיבורים שלכם. בסך־הכל, יהיו ארבעה. שלושה — חובה ואחד לפי בחירה חופשית. יש לכם שלוש שעות. נייר יש לכם מספיק. מי שלא יספיק לו, ניתן לו עוד. את הנוסח הסופי יש לכתוב על הדפים עם החותמת. הכל ברור?"

מישהו מאחור אמר:

"ברור."

"אני חושבת שבעניין פתקאות והעתקות, לא צריך להזהיר אתכם: אתם כבר אנשים מבוגרים ויודעים במה זה כרוך."

וזה ניגשה אל הלוח והחלה לכתוב את נושאי החיבורים: "דמויות האיכרים בפואמה של נקראסוב 'למי טוב לחיות ברוסיה'; דמותה של קאטרינה במחזהו של אוסטרובסקי 'הסערה'; ו'נושא המהפכה בפואמה של מאייקובסקי 'טוב'. הנושא החופשי נקרא 'הצביזן המוסרי של האדם הסובייטי הצעיר'."

בעת שהמורה כתבה כל זאת על הלוח, כולם רעשו קצת, התנועעו, ואחר־כך נעשה שוב שקט: העבודה החלה. הנערה בחולצה הלבנה שאלה, אם אי־דיוקים בציטוטים

* סולם הציונים בבדיה־מ הוא בין "2" ל"5".

ייחשבו לשגיאות. המורה ענתה, שתלוי איזה אי־דיוקים; הנערה נרגעה, הניחה לפניו את הנייר והחלה לעמול במרץ, כשהיא מכסה את הכתוב בנייר סופג, שלא אצין לה. תחילה רציתי לכתוב על נקראסוב וכבר רשמתי על הנייר את כותרת הנושא והתחלתי לעצב לי את התוכנית, אבל פתאום נעשה לי משעמם. חשבתי: למה לי לכתוב על נקראסוב או על משהו אחר, כאשר אני ממילא רוצה לקבל '2'! אולי מוטב לא לטרוח בכלל, אלא לשבת סתם כך כל שלוש השעות ואחר־כך למסור את הנייר הריק, וזה הכל? התחלתי להסתכל בחלון, לראות מה קורה שם. אך שם לא קרה כעצם כלום.

"איש צעיר, למה אתה לא עובד?"

הרמתי את ראשי. מעלי עמדה המורה הגבוהה והביטה בנייר הריק שהיה מונח לפני.

"מה זאת אומרת, אינני עובד?" לא הבנתי.

"אני שואלת אותך: למה אתה לא כותב כלום?"

"אני חושב."

"הגיע הזמן לסכם משהו" אמרה, כשהיא מביטה בשעונה הגדול, "עברה כבר חצי שעה, ועוד לא כתבת אפילו שורה אחת."

"זה בסדר, אספיק."

"זה העסק שלך." היא משכה בכתפיה והחלה לעבור בין השולחנות, כדי לברוק, מה עושה כל־אחד.

חשבתי שיש עוד המון זמן לפני, וצריך להתעסק במשהו, כי סתם לשבת ולהסתכל בחלון, זה לא נוח, וכעצם, אין שם על מה להסתכל.

וכאן בא לי פתאום רעיון נהדר, אפילו אינני יודע איך בא לי לראש. החלטתי לכתוב איך טסתי במטוס, איך סלאבקה נתן לי להחזיק במוט ההיגוי, איך הוא הירשה לי למשוך אותו אלי עד הסוף, ואת הרגל השמאלית קדימה, ואחר־כך שוב למשוך את המוט אלי, כשהרגל הימנית קדימה, ואין התגלגל המוטס באוויר ואין התגלגלו ועפו למולי העצים, ואין זה הפחיד אותי. זה יהיה גם מעניין לכתוב, וגם יתנו לי ציון '2', כי זה לא על־פי הנושא.

רק שלא ידעתי מאיפה להתחיל, האם מאותו רגע שפגשתי את טוליק בלילה, בכיור, או מוקדם יותר, כאשר ראינו בחצר בית־הספר את הצנחנים. אבל אחר־כך נראה היה לי, שלפני כל זה יהיה ארוך מדי, והתחלתי ישר משדה־התעופה, כשפגשתי את סלאבקה. כתבתי את הכל בפירוט: איך הוא ישב בפנינת העישון, איזה סרבל לבש, ואיך היו תליות לו האוזניות על החגורה, ואיך הלכנו לבקש רשות אצל איבן אנדרייאץ'. ואין זה רב עם בעל העיניים הלבנות, ואחר־כך, איך טסתי עם סלאבקה, ואין הוא צעק בקשר — "אלפא, אני שלושים ואחד, נכנסתי לאיזור, מבקש רשות לעבור".

כל זאת תיארתי בפרוטרוט, איפה עמד כל אחד, ומה אמר כל־אחד, ותיארתי את הדברים, לי לעצמי, כל־כך ביסודיות, שאפילו לא שמתי לב שהתחלתי לדבר בקול רם, כשאני מחקה את מנהל הטיסות: "שלושים ואחת, כאן אלפא, אני מרשה לך לעבור, מרשה לעבור, כאן אלפא, האם הבנת? עבור".

"איש צעיר" שמעתי פתאום את קולה של המורה הגבוהה, "מדוע אתה מדבר?" נבוכתי נורא. עוד זה היה חסר לי, לדבר אל עצמי בקול רם...

"לחשתי לעצמי."

מאוד לא נעים. מה היא תחשוב עלי: בחור עם הרגלים משונים.

המורה הסתכלה עלי במבט מוזר, אך לא אמרה כלום, רק הרימה כתפיה.

כל העניין הזה הוציא אותי קצת מן הריכוז, ולא יכולתי להיכנס שוב לקצב הקודם, אבל אחר־כך נזכרתי שוב בכל, והמשכתי לכתוב הלאה. תיארתי את הכל בפירוט רב, מפני שהיה חבל לוותר על פרט כלשהו. על כל דבר רציתי לכתוב, ועוד לא הגעתי אל עצם הטיסה, וכבר נגמר לי הנייר.

"אפשר לקבל עוד נייר?" שאלתי.

"מה, כבר נגמר לך הנייר? התפעלה המורה. היא סיימה זה־עתה לעבור בין כל השולחנות וחזרה את מקומה.

"נגמר" אמרתי בנימה של אשמה.

"בוא, קח עוד."

ניגשתי אל השולחן. היא הושיטה לי דף אחד.

"זה מעט" אמרתי.

היא נתנה לי עוד דף.

"עוד" ביקשתי.

היא החליפה מבטים עם שכנתה, ואחר־כך נפתחה אלי.

"מה אתך? אתה רוצה לכתוב רומאן שלם?"

"האם זה אסור?"

הזמן המוקצב לבחינה עמד להיגמר, ואני הגעתי רק אל העיקר: "המוט לשמאל ורגל שמאל קדימה — פניה שמאלית; המוט ימין ורגל ימין קדימה — פניה ימנית; המוט אליך עד הסוף ורגל שמאל קדימה — גלישה שמאלית; המוט אליך עד הסוף ורגל ימין קדימה..."

"חבר, מה אתה נוהם?"

חזרתי אל המציאות. בידיים משוכלות על החזה, עמדה מעלי המורה הגבוהה, ואילו אני, רגלי מונחות על דרושות דמיוניות, משכתי לעברי מוטי היגוי מדומיין, ובכל הכוח חיקיתי בשפתי את רעש המנוע העובד בגאז מלא.

מאחורי הצטחק מישהו. שכנתי לשולחן זרקא עלי מבט קטלני והתרחקה ממני, כאילו להדגיש, שאין לה כל קשר אתי.

"זה שום דבר" אמרתי, "סתם כך יצא לי."

המורה התרחקה.

שוב נגמר לי הנייר. המורה נתנה לי עשרה דפים בבת־אחת ואמרה שעכשיו זה בטח יספיק לי.

"נקווה" אמרתי בהכנעה.

הזמן הלך ואזל, בלי שארגיש בכך. עוד לא הספקתי לכתוב אפילו חצי, כאשר המורה הביטה בשעון ואמרה:

"חברים, התחילו לסיים. נותרו עוד חמש־עשרה דקות."

המשך בגליון הבא